Memòria mapa de patrimoni cultural de Sant Pere de Ribes

març 2011

Redacció: Antequem

À R E A D E C U L T U R A

Diputació Barcelona

Àrea de Cultura

Memòria

Mapa del Patrimoni Cultural de Sant Pere de Ribes (el Garraf)

Marta Lloret Blackburn

Mataró, 23 de novembre de 2010

C. Hospital, 35 baix dreta | 08301 Mataró
T./F. 937903259 | M. 619882005
E-mail correu@antequem.cat

antequem
ARQUEOLOGIA • PATRIMONI CULTURAL

SUMARI

1. PRESENTACIÓ 4

2. AGRAÏMENTS 5

3. MARC GEOGRÀFIC I HISTÒRIC 6

3.1. Medi físic 6
3.2. Demografia i economia 7
3.3. Síntesi històrica 10

4. METODOLOGIA 14

4.1. Marc teòric 14
4.2. Model d'inventari 14
4.3. Programa de treball 15

5. RESULTATS DE L'ESTUDI 18

5.1. Elements fitxats i elements no fitxats 18
5.2. Patrimoni immoble 20
5.3. Patrimoni moble 27
5.4. Patrimoni documental 30
5.5. Patrimoni immaterial 32
5.6. Patrimoni natural 35
5.7. Estat actual dels elements inventariats 37

6 BIBLIOGRAFIA 52

CRÈDITS

Nom del projecte	Mapa del Patrimoni Cultural
Població i comarca	Sant Pere de Ribes, El Garraf
Promoció i finançament	Oficina del Patrimoni Cultural (Diputació de Barcelona)
	Ajuntament de Sant Pere de Ribes
Execució intervenció	Antequem, SL
Autora	Marta Lloret Blackburn
Coordinador	Marc Bosch de Doria
Equip de suport tècnic	Lourdes Moret Pujol
	Dídac Pàmies Gual
Dates d'execució	Maig – novembre de 2010

1. PRESENTACIÓ

L'Oficina de Patrimoni Cultural (OPC) de la Diputació de Barcelona és un servei especialitzat en la cooperació i promoció del patrimoni cultural local. Dins del seu Programa d'Interpretació del Patrimoni Cultural, l'OPC promou l'elaboració de Mapes del patrimoni cultural, amb col·laboració dels municipis interessats, seguint els següents objectius:

- Captació exhaustiva de dades sobre el patrimoni cultural del municipi.
- Valorització dels elements reconeguts.
- Adopció de mesures per a la seva protecció i conservació.
- Planificació de les accions de rendibilització social i cultural.

Aquesta memòria tècnica reflecteix el resultat dels treballs de recerca i elaboració del Mapa del Patrimoni Cultural i Natural del municipi de Sant Pere de Ribes (El Garraf). L'estudi ha estat encarregat a l'empresa de serveis culturals ANTEQUEM, S.L, a partir de la sol·licitud efectuada per l'Ajuntament de Sant Pere de Ribes.

La realització del treball ha estat executada per Marta Lloret Blackburn, entre els mesos de maig a novembre de 2010.

2. AGRAÏMENTS

Aquest treball no s'hauria pogut realitzar sense l'inestimable ajut d'un seguit de persones i institucions a qui volem agrair enèrgicament la seva col·laboració. En primer lloc volem agrair la col·laboració dels tècnics de l'Ajuntament de Sant Pere de Ribes pel seu interès i les gestions facilitades. Però volem fer-ho d'una manera molt específica al personal dels diferents departaments consultats, especialment de la regidora de Cultura Bàrbara Scuderi, la tècnica de Cultura Lourdes Culebras, el tècnic de Medi Ambient, Jordi Roig, els arxivers Laura Tomàs i Jesús Castillo, així com el personal de les Biblioteques municipals Manuel de Pedrolo i Josep Pla.

També agraïm les hores que diversos experts locals de Sant Pere de Ribes ens han dispensat, concretament a Josep Lluís Palacios, Carles Miret, Magí Miret, Xavier Miret, la Núria Martí, Josep Miret, Juan Carlos Borrego, Josep Maria Sanz, Magí Fortuny, Gerard Coll, Anton Ferret, Joan Milà, Ester Callao, Jordina Sales, Natàlia Salazar i el mossèn Jesús Mañé.

Quan hem necessitat fer una consulta en un arxiu, biblioteca, museu o centre oficial o privat, ens hem trobat una sèrie de persones que ens han atès molt professionalment. Volem agrair les atencions rebudes dels tècnics dels arxius consultats, especialment a Rafel Mestres (Arxiu Comarcal del Garraf). També agraïm l'atenció dispensada pel personal de la Direcció General del Patrimoni Cultural del Departament de Cultura de Cultura i Mitjans de Comunicació (Generalitat de Catalunya), de l'Arxiu Diocesà de Barcelona i al personal dels museus Vinseum de Vilafranca del Penedès i la Biblioteca Museu Víctor Balaguer de Vilanova i la Geltrú.

El nostre agraïment també és per totes les persones (propietaris, masovers i llogaters) que ens han obert amablement les portes de casa seva.

3. MARC GEOGRÀFIC I HISTÒRIC

3.1. Medi Físic

El municipi de Sant Pere de Ribes està situat a la comarca del Garraf, amb una extensió de 40,71 km2. Limita amb els municipis de Vilanova i la Geltrú a migdia, Canyelles a ponent, Olivella a la part de tramuntana i Sitges a llevant, aquests darrers coincidint amb els vessants meridionals del massís del Garraf.

Orogràficament, el terme municipal està constituït entorn una gran plana agrícola central que es prolonga fins el mar, que tan sols ocupa una franja de costa de 500 metres. Entorn de la plana, on s'hi han consolidat dos nuclis de població, Ribes i les Roquetes, hi ha pujols i elevacions dispersos, concentrats de forma més accentuada a la part de ponent i de tramuntana del terme. Aquí en destaca el puig de Montgròs (358 m), el Sumidor (285 m), la Penya Riscla (313 m) i el puig de Prubelles (168 m). És una zona geològicament formada per la descomposició de roques calcàries dels pujols esmentats, especialment del Montgròs. Una de les riqueses naturals del municipi la trobem a la part de ponent del nucli de Ribes, entre Sota-Ribes i Can Climent, on s'hi concentra el sauló, que ha estat explotat de forma continuada com a material de construcció.

Vista de Ribes des del Montgròs

El territori es configura entorn de la riera de Ribes, que neix a l'Alt Penedès en terme les de Cabanyes i desemboca al mar, en terme de Sitges. La riera és un corrent d'aigua de tipus estacional, que es nodreix de diversos rieres i torrents (Riera de Begues, Torrent de Sant Pau, Torrent de Can Puig i Torrent de l'Espluga, entre d'altres). Segueix un recorregut amb desnivells a la part alta, pel que en èpoques plujoses són habituals les rierades. L'activitat humana al llarg de la història s'ha desenvolupat al voltant seu, ja que permetia disposar d'aigua tant pel consum domèstic, com pel rec dels camps. Per aquest motiu, el nucli de Ribes està situat al sud de la confluència entre la riera de Ribes i la de Begues, i queda envoltat per ponent i migdia pel seu curs.

El clima de Ribes és de tipus mediterrani litoral, que es caracteritza pels estius secs i càlids i hiverns humits i temperats. El règim pluviomètric es concentra a la primavera i la tardor, essent pràcticament nul a l'estiu. En els pobles costaners com Ribes la influència del mar propicia més calidesa i humitat que en els pobles de l'interior com Olivella, a causa de la diferència d'altitud. Entre la primavera i la tardor també és habitual la brisa marina, que ajuda a regular la temperatura.

La població vegetal del municipi es concentra en major mesura a la part nord i oest del terme, i és eminentment un bosc de tipus mediterrani, constituït pel pi blanc, amb exemplars residuals d'alzina i roure. A la part nord oest, situada dins el Parc del Garraf, la vegetació característica és el matollar, entre el que destaca el margalló, el garric i el llentiscle. Cal afegir la importància de l'activitat agrícola que es manté arreu del municipi, on el conreu predominant és la vinya i el garrofer, tot i que aquest últim pateix un procés de recessió important.

Exemplar de garrofer del Corral d'en Pujol

3.2. Demografia i economia

Des de l'època medieval, l'indret de Ribes estava ocupat per un petit nucli de població entorn el Castell de Ribes i per diverses masies disseminades que estaven sota domini del primer. Tot i que encara no podem parlar de grans propietats agrícoles, sí que n'hi ha que van adquirir més importància al llarg del temps, com són els masos de Solers i la Torre del Veguer. Cal afegir que algunes masies es trobaven agrupades formant barris, com és el cas de les Torres i el Palou.

Tot i l'existència de diverses cases d'origen anterior, els nuclis de Ribes, Puigmoltó, el Palou Baix, Les Parellades i Vilanoveta no van començar a constituir-se com a tal fins a principi del segle XVIII, afavorits per l'increment demogràfic i l'excedent de la producció agrícola. En aquest moment es van començar a construir cases entre mitgeres segons la tipologia d'obra popular, caracteritzades amb els portals d'arc de mig punt i les façanes emblanquinades. La partida i retorn de les amèriques de molts ribetans va suposar el creixement definitiu del poble de Ribes, a través de la construcció de les típiques cases d'"americanos". Tanmateix, hi va haver molts ribetans que no van tornar de la seva aventura d'ultramar o bé van morir durant el viatge, pel que en aquesta època hi ha una certa estabilització de la població.

Evolució de la població de Sant Pere de Ribes des de 1717

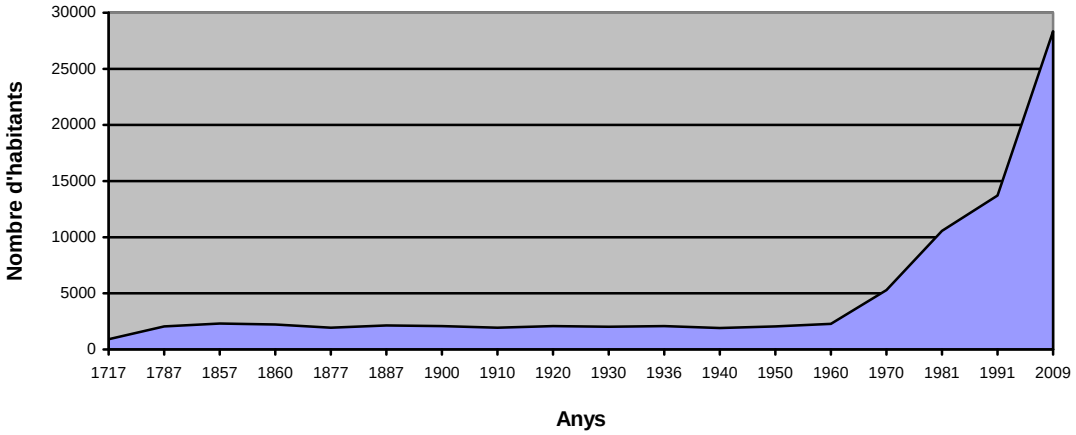

Font: Institut d'Estadística de Catalunya

Fins a finals de la dècada de 1960 es va mantenir el nombre d'habitants entre 1.900 i 2.300 aproximadament. A partir de l'any 1965 el nombre d'habitants s'ha anat incrementant de forma exponencial fins els 28.353 censats l'any 2009. L'increment de la població les darreres tres dècades s'explica pel creixement urbà dels nuclis i les urbanitzacions.

Per sectors de població, les estadístiques de l'any 2001 reflecteixen una dinàmica similar a la societat en general del nostre país, en què predomina la població adulta entre els 25 i els 59 anys, mentre que els infants i adolescents (0 a 19 anys) i els majors de 60 anys són els menys nombrosos. Malgrat això, en els darrers anys s'ha observat un augment de la natalitat. La mitjana d'edat dels habitants de Sant Pere de Ribes és de 38 anys, lleugerament inferior que a la resta de Catalunya.

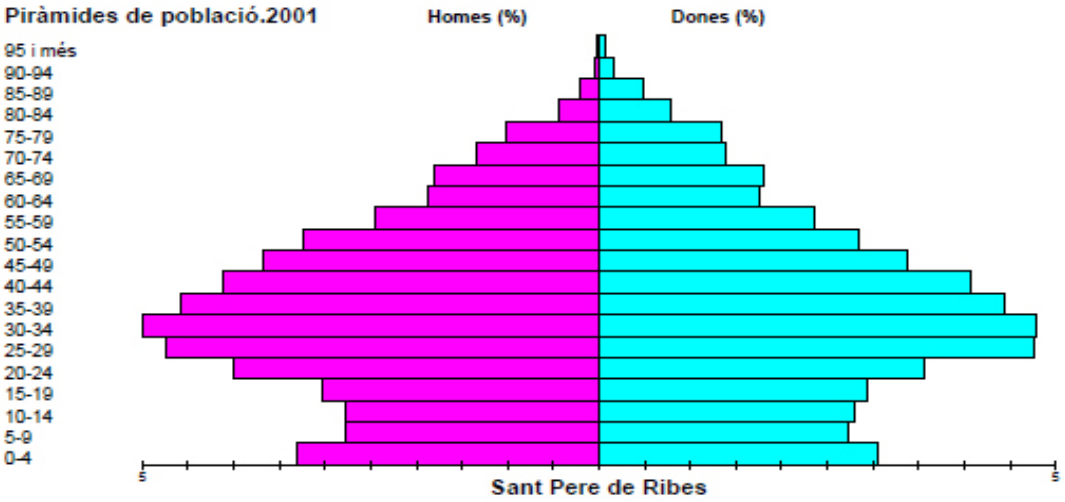

Font: Institut d'Estadística de Catalunya

La major part d'habitants de Sant Pere de Ribes es troben distribuïts entre els nuclis de Les Roquetes, Ribes i el Palou Baix, Puigmoltó, Les Torres, El Palou Alt, Les Parellades i Sota-

Ribes, així com les nombroses urbanitzacions de Rocamar, Can Lloses, Vallpineda, Can Macià, Mas Alba, Can Pere de la Plana, Els Vinyals, Mas Parés, La Torre del Veguer, Mas d'en Serra i els Cards.

Població ocupada per sectors

(percentatge)

		Ocupats				
		agricultura	indústria	construcció	serveis	Total
Sant Pere de Ribes	2001	1,3	19,8	18,1	60,7	10.492
	1996	2,4	24,6	15,1	57,9	7.119
Garraf	2001	1,2	20,4	12,8	65,6	48.525
	1996	2,3	25,4	9,9	62,3	32.884
Catalunya	2001	2,5	25,2	10,4	62,0	2.815.126
	1996	3,2	32,1	7,0	57,7	2.204.652

Fonts: Idescat. Estadística de població 1996
Idescat. Cens de població 2001
Anys disponibles: 1991,1996, 2001.

El creixement sostingut de la població durant moltes dècades s'explica en bona mesura pel manteniment de l'agricultura com a activitat econòmica tradicional. Aquesta activitat, tot i que està en greu recessió, encara és present en diversos indrets del municipi. El conreu predominant per excel·lència és el de la vinya, molt arrelat al territori des de l'època antiga. La majoria de la producció, integrada dins la Denominació d'Origen Penedès, es comercialitza des dels diversos cellers ribetans, entre els que trobem Vega de Ribes, la Torre del Veguer, Can Ramon Viticultors del Montgròs, Celler Ca l'Artigues i Ca l'Almirall.

En canvi, el sector serveis ha crescut de forma exponencial en els darrers anys, arribant a constituir el sector econòmic on hi ha més població ocupada. Dins del sector serveis, l'any 2002 les activitats amb més implantació a Ribes eren els Serveis personals (22,6%), l'Hostaleria (17,2%) i les Immobiliàries i altres (17,3). Malgrat tot, la crisi econòmica dels darrers anys probablement farà canviar aquesta dinàmica, especialment pel que fa a la construcció i activitats relacionades.

Establiments d'empreses de serveis →

		Comerç engròs	Hostaleria	Transp. i comunic.	Mediació financera	Serveis empresa	Serveis personals	Immob. i altres	Total
Sant Pere de Ribes	2002	13,9	17,2	15,9	3,3	9,8	22,6	17,3	722
	2001	14,0	17,7	15,5	3,3	8,8	23,9	16,8	691
Garraf	2002	11,0	22,9	12,1	3,5	9,6	23,3	17,5	4.206
	2001	11,5	24,1	12,0	3,5	9,2	23,4	16,4	4.008
Catalunya	2002	13,8	17,3	18,9	4,0	10,7	24,7	10,5	260.138
	2001	14,0	17,7	19,1	4,1	10,5	24,7	9,9	254.655

(percentatge)
Fonts : Idescat
Anys disponibles : del 1994 al 2002.

Sant Pere de Ribes és una població ben comunicada a nivell terrestre. Hi ha dues xarxes viàries molt importants com són l'autopista C-32, que creua el terme municipal i el comunica amb la resta de la comarca; i les carreteres C-15 i C-15b, que comuniquen Ribes amb el Penedès i l'AP7. També hi ha diverses carreteres locals, com la de Ribes a Olivella BV-2111 i la de Ribes a Vilanova BV-2112, entre d'altres, que coincideixen parcialment amb el traçat dels antics camins que permetien anar a les poblacions veïnes.

A nivell de transport públic, Ribes no disposa de servei de ferrocarril, de manera que els ribetans que volen utilitzar a aquest servei s'han de desplaçar fins a Sitges o Vilanova. Tanmateix, hi ha un autobús de línia que recorre el trajecte que connecta els nuclis urbans amb les poblacions de la rodalia.

3.3. Síntesi històrica

Els vestigis humans més antics coneguts de Sant Pere de Ribes corresponen al Paleolític superior i el Neolític, localitzats en els jaciments de Roca Rubí, el Coster Mitger i Can Baró. Ja dins el Neolític mitjà trobem un nou indici d'ocupació a la zona de les Roquetes, a la Bòbila Roca, on s'hi van trobar sepultures i fragments de ceràmica feta a mà. Les terres d'aquest indret són argiles diluvials riques en aigües subterrànies, que la fan molt apta per al conreu i per a la fabricació de ceràmica. A la seva proximitat, ja en terme de Vilanova, es va localitzar una important necròpolis neolítica entorn la Masia Nova.

Durant l'època antiga, en el territori de Ribes s'hi van establir una quantitat destacable d'assentaments dispersos, molts dels quals s'han localitzat a partir de la troballa fortuïta de material en superfície. Destaca la troballa d'un jaciment ibèric a Can Masalleres, amb estructures construïdes d'ús agrícola datades entre els segles III i II aC. D'altra banda, les nombroses vil·les romanes localitzades a la comarca del Garraf es dedicaven majoritàriament a la producció vinícola i es van construir entre els segles I aC i I dC. Entre la vintena d'assentaments romans localitzats en el terme de Ribes, destaca el Garrofer de la Cisterna i el Bosquet. Gràcies al material arqueològic associat a aquests jaciments, s'ha pogut determinar que sovint van tenir continuïtat fins el període medieval. Del mateix període destaquen les necròpolis romanes, trobades en la proximitat de l'ermita de Sant Pau i a l'indret d'Allò en Ros. El període tardo-antic està molt poc documentat a Sant Pere de Ribes. És possible que futures excavacions arqueològiques aportin dades relatives a aquest període concret.

Jaciment del Garrofer de la Cisterna

La notícia documental més antiga que tenim del lloc de Ribes es correspon a la carta de franqueses de l'any 990, atorgada per bisbe Vives de Barcelona per a repoblar el terme del Castell de Bell-lloc o de Ribes. El castell de Ribes va formar part del terme d'Olèrdola fins a finals del segle XI. Tot i així, qui tenia la jurisdicció del castell era el bisbe de Barcelona. L'any 1029, Ermengarda de Barcelona, filla de Borrell II, n'era propietària. El seu fill, Folc, va retornar el castell al bisbe Guislabert, després de diversos anys d'enfrontaments per la seva possessió. No serà fins a l'any 1129 que els senyors del castell passaran a denominar-se Ribes; Arnau, fill de Ramon Mir, ja signarà com a Arnau de Ribes. Un cop adquirit el castell, aquest jurarà fidelitat al bisbe de Barcelona. L'any 1269 s'institueixen els "Síndics de la Universitat del Castell i terme de Ribes", en què dos caps de casa són escollits per administrar el castell.

Poc després es documenta la creació d'un castell nou, del qual no se'n coneix la situació exacta. Algunes fonts l'han identificat amb el Casalot o Castellot, situat sobre un turó a mestral del nucli de Sota-Ribes. De forma paral·lela, el rei Alfons III el Benigne va atorgar l'any 1333 la carta de franqueses dels llocs de Puigmoltó i Llop Sanç. Els estudiosos Magí i Xavier Miret han apuntat a la possibilitat que aquest darrer es correspongui amb les restes d'una torre que hi ha al puig de Can Baró de la Cabreta. També s'ha esmentat la possibilitat que al nucli del Palou hi hagués hagut una construcció defensiva, tal com ho indicaria la derivació del topònim de *Palatiolo.*

L'últim senyor del llinatge dels Ribes va ser Jaume de Ribes, que l'any 1389 va cedir el castell amb tots els drets i jurisdiccions al bisbe de Barcelona. Tot seguit, el castell és concedit per Pere el Cerimoniós a Bernat de Fortià. En morir el monarca, Joan I torna a cedir el castell al bisbat de Barcelona, fins que l'any 1620 el bisbe de Barcelona l'atorga al Comú de Ribes, a canvi de dos capons i sis diners anuals. El terme de Ribes estarà en possessió del bisbat fins a la desamortització de Mendizábal.

En plena època baix medieval, al terme de Ribes ja hi existien un nombre destacat de masos disseminats, com és el cas dels actuals Can Parès, Montgròs, Can Ramonet, Can Ramon, Can Quadres de la Timba, Xoriguera o Solers, entre d'altres. Alguns d'aquests masos es van agrupar formant petits nuclis, d'entre els que destaca el de les Torres. Amb el pas dels anys, les hostilitats i assalts freqüents van justificar que alguns d'ells es dotessin d'un sistema defensiu propi en forma de torres de guaita, com és el cas de la Serra i la Torre del Veguer.

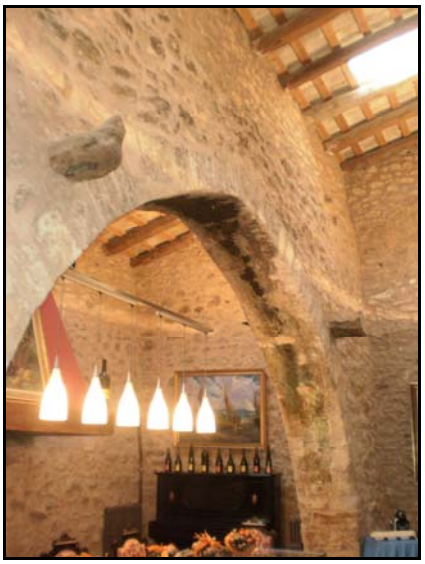

Arc medieval de Can Ramon

La consolidació dels masos en el territori no es va produir fins el segle XVI, coincidint amb un augment demogràfic. Les masies medievals existents van ser ampliades o reconstruïdes, i de forma paral·lela se'n van bastir de noves, com Can Bruguera, Can Baró de la Cabreta, Can Mestre dels Clapers, Mas de les Catalunyes i el Mas de la Carretera. Com hem esmentat anteriorment, durant la primera meitat del segle XVII, la Universitat del terme va veure's reforçada per la decadència del llinatge dels Ribes. L'any 1648, en plena Guerra dels Segadors, el terme va ser dominat per les tropes de Felip IV, que més tard van allotjar-se en diverses cases ribetanes. Ja acabada la guerra, sobre l'antiga capella castral s'hi va bastir l'església barroca de Sant Pere,que va sufragar-se amb els tributs extraordinaris consistents en un vintè sobre les collites de tres anys i l'aportació de personal i animals de càrrega.

Durant la Guerra de Successió, els ribetans van haver d'allotjar les tropes filipistes i pagar tributs extraordinaris. La supressió de les institucions existents va suposar que la Universitat fos constituïda de nou per cinc regidors escollits per la Reial Audiència. A partir d'aquest moment, el municipi va passar a denominar-se San Pedro de Ribas. A nivell econòmic, després de la guerra es va recuperar l'activitat agrícola, amb una importància destacada del conreu de la vinya, que va expandir-se per tot el territori, fins i tot pels indrets més costeruts i de difícil accés. D'aquest període en són testimonis les nombroses barraques de vinya i murs de feixa repartits per tot el terme. Aquest sector va viure una època de prosperitat fins a finals del segle XIX i principi del segle XX, quan la plaga de la fil·loxera, provinent de França, va malmetre les plantacions de vinya de tot el país.

Els nuclis de Ribes, el Palou i Puigmoltó es van consolidar entorn el segle XVIII, a partir de carrers de cases entre mitgeres construïdes com a obra popular. L'excedent agrícola i de mà d'obra van ser les principals causes perquè entre finals del segle XVIII i el XIX una part significativa de ribetans anés a Amèrica a fer-hi fortuna. L'intercanvi de mercaderies intercontinentals va suposar l'enriquiment d'uns quants d'aquests emprenedors, tot i que la majoria va tenir menys sort. Els ribetans enriquits que van tornar es van fer construir cases senyorials d'una tipologia arquitectònica característica, influïda per l'estil colonial que havien vist a les amèriques. Aquestes cases es van bastir entre les ja existents, arribant a constituir el nucli antic de Ribes. A banda de les popularment conegudes com a cases dels "americanos", també van fer donatius que van permetre construir l'Església Nova, el Redós de Sant Josep i Sant Pere o el rellotge de la Casa de la Vila, entre d'altres. L'aventura d'ultramar va tenir el seu fi en el procés de descolonització que van viure els països de destí.

Cases d'"americanos" del carrer Major

Durant l'any 1936, la Generalitat de Catalunya va declarar que el terme s'havia de denominar Sant Pere de Ribes, tot i que l'any següent, a petició de l'Ajuntament, va aprovar que s'anomenés Ribes del Penedès. En el context de la Guerra Civil, molts oficials de l'exèrcit republicà es van hostatjar en cases de Ribes, i el casal noucentista de Solers va ser habilitat com a hospital militar. Al final del conflicte, el general Líster va estar allotjat a la casa de la família Maristany, coneguda com el Mur. Després de la guerra, molts ribetans van haver d'exiliar-se, mentre el poble va passar a denominar-se de nou San Pedro de Ribas.

La misèria que va acompanyar els anys de postguerra va donar pas a mitjans de la dècada de 1950 a una progressiva recuperació econòmica i social, amb presència d'una indústria incipient a la zona pròxima amb el terme de Vilanova. En aquest moment neix un nou nucli de població anomenat les Roquetes, que actualment acull la meitat de la població del municipi. Durant els anys 1970 es construeix l´Hospital Residència Sant Camil i s'obre el Gran Casino de Barcelona al casal de Solers, que han aportat certa dinamització al municipi.

Casal noucentista de Solers

4. METODOLOGIA

4.1. Marc teòric

La finalitat d'aquest tipus de treball és la recopilació exhaustiva dels elements del patrimoni cultural i natural d'un municipi. L'eix bàsic de treball és l'inventari de tots els elements susceptibles de ser reconeguts com a rellevants o singulars d'aquella població pels seus valors històrics, artístics, simbòlics o identitaris, a partir d'una tipologia concreta que permet englobar-hi totes les accepcions reconegudes. De cada element es fa una fitxa amb totes les dades que s'hagin pogut recopilar d'aquell bé cultural, ja sigui a través de la documentació bibliogràfica, a través d'arxius o d'informació oral. Amb l'inventari fet i les dades recollides es poden fer les pertinents classificacions, anàlisi i estudis estadístics, a fi i efecte de fer-ne una valoració, tant a nivell individual de cada bé com global.

Es tracta de facilitar a l'ajuntament i als ciutadans una eina de coneixement de la globalitat del seu patrimoni. Un instrument que permeti d'establir mesures per a la seva protecció i conservació i faciliti el seu accés públic; així com la planificació de la seva rendibilització social; l'elaboració de programes de difusió (com per exemple programes didàctics i turístics, publicacions, jornades de debat o conferències); la presa de decisions en el planejament urbanístic, la planificació de la senyalització, entre d'altres mesures.

Però es tracta d'un element viu, un instrument que pot créixer o disminuir. S'hi poden afegir nous béns perquè es consideri oportú o apareguin elements desconeguts en el moment de la realització del treball (nous jaciments arqueològics, donacions de col·leccions, etc.), o se'n poden haver de treure per motius diversos com el robatori, la seva destrucció (natural o antròpica) o els canvis de criteris. Amb aquestes premisses, cal considerar el Mapa de Patrimoni Cultural com una eina dinàmica i activa.

S'ha de tenir present, però, que no es tracta d'un treball de recerca pura i estricta. No s'ha pretès fer una història de Sant Pere de Ribes, ni fer un anàlisi de l'evolució del municipi, ni un estudi estadístic. No hi ha el plantejament d'una hipòtesi, ni s'han fixat uns objectius científics. Per tant no hi ha unes conclusions, ja que no es tracta d'un element clos, sinó viu, com hem dit abans. Tampoc és un catàleg del patrimoni o de béns, amb una normativa associada de protecció. Per tant, no té capacitat legal ni normativa. És una base de dades, que recull tot el patrimoni existent en el municipi, a partir de la qual es poden gestionar diverses accions; però sempre com un punt d'inici.

4.2. Model d'inventari

El mapa del patrimoni local contempla cinc àmbits temàtics i diversos tipus l'elements. El patrimoni inclòs en el treball s'estructura amb la següent tipologia:

1.-Patrimoni immoble	1.1- Edificis
	1.2- Conjunts arquitectònics
	1.3- Elements arquitectònics
	1.4- Jaciments arqueològics
	1.5- Obra civil

2.-Patrimoni moble	2.1- Elements urbans
	2.2- Objectes
	2.3- Col·leccions
3.- Patrimoni documental	3.1- Fons d'imatges
	3.2- Fons documental
	3.3- Fons bibliogràfic
4.-Patrimoni immaterial	4.1- Manifestacions festives
	4.2- Tècniques artesanals
	4.3- Tradició oral
	4.4- Música i dansa
	4.5. Costumari
5.-Patrimoni natural	5.1- Zones d'interès natural
	5.2- Espècimens botànics singulars

S'ha utilitzat el model de fitxa establert per l'Oficina del Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona, que comprèn els següents camps d'informació: Número de Fitxa; Codi; Àmbit; Denominació; Lloc/Adreça; Titularitat; Nom del propietari; Tipologia; Ús Actual; Descripció; Observacions; Estat de conservació; Autor; Estil/Època; Any; Segle; Emplaçament; Longitud; Latitud; Altitud; Accés; Número de negatiu; Altres; Historia; Bibliografia; Protecció; Inventari; Autor de la fitxa; Data de registre; Data de modificació; i fins a un màxim de tres fotografies.

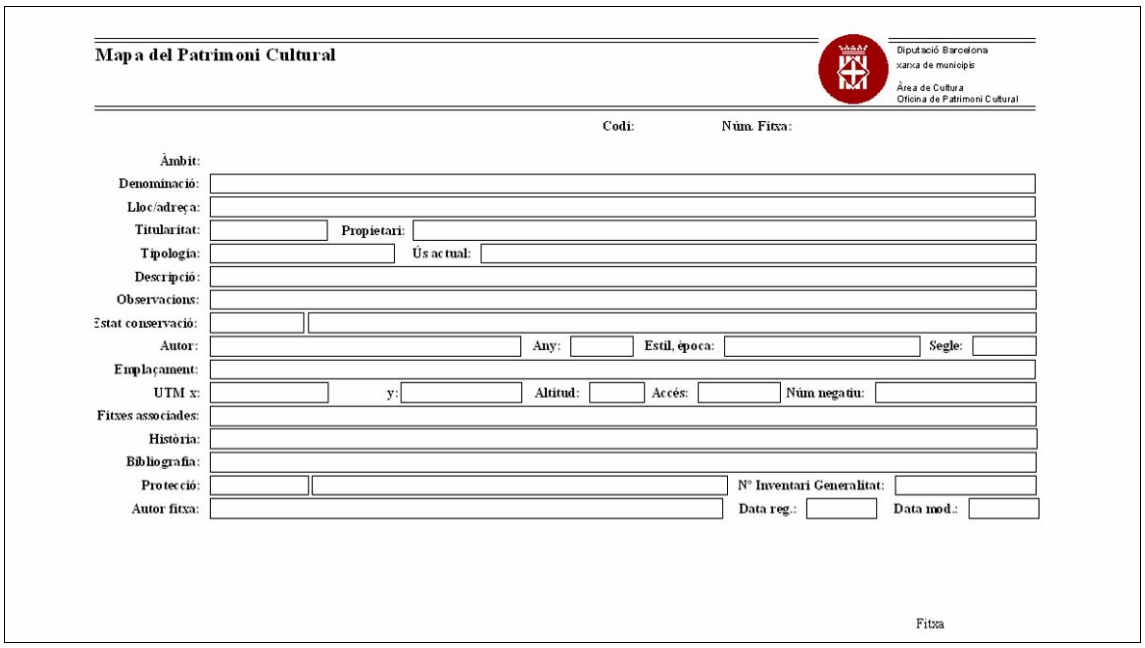
Mapa del Patrimoni Cultural

Diputació Barcelona
xarxa de municipis
Àrea de Cultura
Oficina de Patrimoni Cultural

Codi: Núm. Fitxa:

Àmbit:
Denominació:
Lloc/adreça:
Titularitat: Propietari:
Tipologia: Ús actual:
Descripció:
Observacions:
Estat conservació:
Autor: Any: Estil, época: Segle:
Emplaçament:
UTM x: y: Altitud: Accés: Núm negatiu:
Fitxes associades:
Història:
Bibliografia:
Protecció: N° Inventari Generalitat:
Autor fitxa: Data reg.: Data mod.:

Fitxa

4.3. Programa de treball

Fase 1. Documentació prèvia

La primera plantejada ha estat la recerca documental en arxius, biblioteques i serveis oficials on hi ha informació referent al patrimoni cultural. Com a punt de partida s'ha consultat

l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya (IPA) i l'Inventari del Patrimoni Arqueològic i Paleontològic de Catalunya (CCAA), l'Inventari del Patrimoni Industrial de Catalunya (IPIC), l'Inventari del Patrimoni Etnològic de Catalunya (IPEC), l'Inventari d'Arbres Monumentals de la Generalitat de Catalunya, l'Inventari d'Espais d'Interès Geològic de Catalunya i l'Inventari de Zones Humides de Catalunya.

També s'ha consultat l'Arxiu Comarcal del Garraf, l'arxiu municipal (antigament anomenat Arxiu del Comú de Ribes), l'Arxiu Gavín, l'Arxiu Mas, l'Arxiu del Centre Excursionista de Catalunya i l'Arxiu Fotogràfic de Barcelona, el Museu Vinseum de Vilafranca, la Biblioteca Museu Víctor Balaguer, l'Institut Català de Paleontologia, l'Institut Amatller d'Art Hispànic, el Servei del Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona, la Biblioteca de Catalunya, la Biblioteca Manuel de Pedrolo de Ribes i la Biblioteca Josep Pla de Les Roquetes.

El punt de partida a nivell del patrimoni immoble ha estat en bona mesura el llistat de béns inclosos al Pla General d'Ordenació Urbana de l'any 2001, on hi ha 98 edificis, 8 barris, 3 conjunts, 27 façanes, 7 elements arquitectònics i 39 jaciments arqueològics.

Pel que fa a la planimetria emprada, s'ha utilitzat els mapes virtuals de l'Institut Cartogràfic de Catalunya, de Sant Pere de Ribes: topogràfic de 1:50.000; topogràfic de 1:25.000; topogràfic de 1:5.000; ortofotoimatge de 1:5.000, ortofotoimatge de 1:25.000. També s'ha consultat la planimetria del SITMUN i l'Hipermapa de Catalunya.

Fase 2. Treball de camp

La tasca més ingent d'aquesta fase ha estat la del treball de camp, cercant, localitzant i visitant els edificis, les fonts, els jaciments arqueològics, les masies i altres indrets del municipi. Hem comptat amb la col·laboració d'alguns veïns que han facilitat la nostra feina i ens han obert les portes d'algunes finques particulars. En alguns casos, però, no ha estat possible entrar, ni a dins les cases ni, en algunes ocasions, dins la pròpia finca.

Durant el treball de camp s'ha anotat tota la informació possible per la descripció dels elements de patrimoni, segons el model de fitxa establert i s'han situat topogràficament amb un aparell de GPS, en cas que el bé no estigués referenciat a la planimetria de l'Institut Cartogràfic de Catalunya.

Durant el treball de camp també s'han fotografiat en format digital els elements que han estat localitzats. Excepcionalment no s'ha pogut obtenir fotografies d'alguns elements per problemes amb l'accés o per tractar-se d'esdeveniments organitzats durant el curs de l'any i s'han utilitzat les fotografies cedides per persones o entitats del poble.

El treball de camp s'ha recolzat amb una sèrie d'entrevistes a persones relacionades amb entitats socials i culturals del municipi que poguessin tenir alguna vinculació amb elements del patrimoni cultural de Sant Pere de Ribes o amb propietaris o masovers de finques.

Fase 3. Treball de gabinet

La darrera fase del treball ha consistit en la redacció de les fitxes i de la memòria, amb totes les dades obtingudes. Amb la informació documental i la informació obtinguda del treball de camp, tant gràfica com escrita o oral, s'han pogut elaborar les corresponents fitxes de cada element i fer-ne una anàlisi i un diagnòstic concret sobre la rellevància, tipologia, potencialitat i possibilitats del patrimoni cultural de Sant Pere de Ribes.

En el cas d'elements ja inventariats per la Generalitat o el planejament urbanístic actual, sempre que ha estat possible, s'ha mantingut la mateixa nomenclatura. En els casos que tenim

constància d'altres nomenclatures per un mateix element a través d'una altra documentació consultada (IPA, CCAA, bibliografia o fonts orals), s'ha indicat en el camp d'observacions.

5. RESULTATS DE L'ESTUDI

5.1. Elements fitxats i elements no fitxats

S'han fitxat un total de 476 elements del patrimoni cultural Sant Pere de Ribes. En destaquen, per la quantitat de fitxes, els elements de patrimoni immoble, especialment els edificis. A molta distància també s'ha fitxat patrimoni documental, natural, immaterial i moble. No obstant això cal tenir en compte que hi ha alguns béns, com elements arquitectònics, elements mobles o petites construccions, que s'han inclòs, en una fitxa genèrica corresponent a alguna masia o altres elements immobles.

PATRIMONI IMMOBLE		**336**	**71%**		**100%**
Edificis	1.1			231	69%
Conjunts arquitectònics	1.2			15	4%
Elements arquitectònics	1.3			23	7%
Jaciments arqueològics	1.4			53	16%
Obra civil	1.5			14	4%
PATRIMONI MOBLE		**43**	**9%**		**100%**
Elements urbans	2.1			11	26%
Objectes	2.2			24	56%
Col·leccions	2.3			8	19%
PATRIMONI DOCUMENTAL		**26**	**5%**		**100%**
Fons d'imatges	3.1			7	27%
Fons documentals	3.2			17	65%
Fons bibliogràfics	3.3			2	8%
PATRIMONI IMMATERIAL		**42**	**9%**		**100%**

Manifestacions festives	4.1			6	14%
Tècniques artesanals	4.2			6	14%
Tradició oral	4.3			8	19%
Música i dansa	4.4			22	52%
Costumari	4.5			0	0%
PATRIMONI NATURAL		**29**	**6%**		**100%**
Zones d'interès	5.1			9	31%
Espècimens botànics	5.2			20	69%
TOTALS		**476**	**100%**	**476**	

D'altra banda, en la realització del Mapa s'ha descartat fer la fitxa d'altres elements de patrimoni poc representatius perquè amb el temps han perdut algun dels seus valors originals, perquè s'han destruït o perquè no són prou representatius. També s'han inclòs en el llistat d'elements no fitxats els edificis o fonts que si bé en tenim alguna referència bibliogràfica o oral, no s'han localitzat per la impossibilitat d'accés o perquè les notícies són massa vagues. En aquests casos, adjuntem un llistat d'elements no fitxats que en futures revisions o actualitzacions del mapa poden ser inclosos a la base de dades.

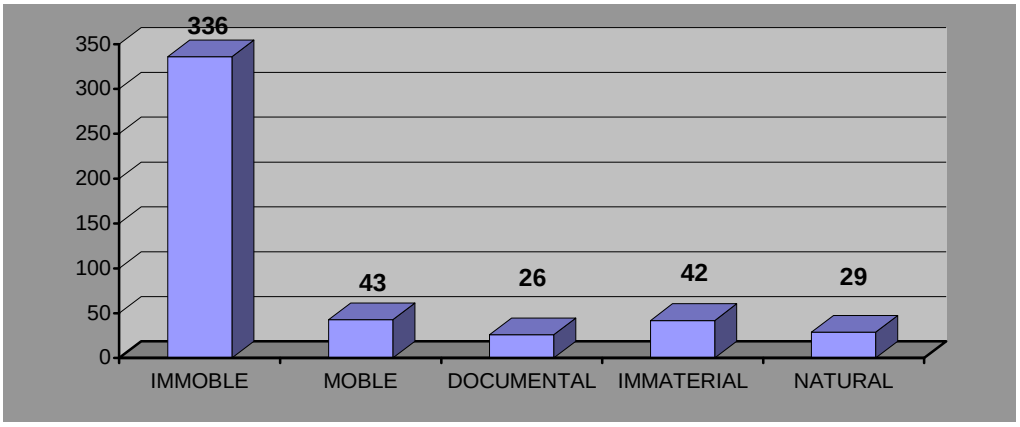

Gràfic 1: elements inventariats per àmbits.

S'ha mantingut la fitxa, però, dels edificis que, malgrat que han estat modificats o parcialment destruïts, estaven inclosos en el planejament urbanístic vigent i en els inventaris del patrimoni de la Generalitat de Catalunya.

5.2. Patrimoni immoble

En la selecció dels elements fitxats de patrimoni immoble, s'ha partit bàsicament del planejament urbanístic vigent, dels inventaris del patrimoni arquitectònic i arqueològic de la Generalitat de Catalunya i del buidatge bibliogràfic. Però durant el treball de camp s'han incorporat elements dels quals no teníem coneixement prèviament o d'altres elements s'han inclòs en el llistat d'elements no fitxats.

El patrimoni immoble documentat és el reflex del caràcter eminentment rural que ha tingut Ribes al llarg de la història, i que ha mantingut fins als nostres dies. El nombre de masies i elements relacionats amb l'explotació agropecuària, així ho testimonien.

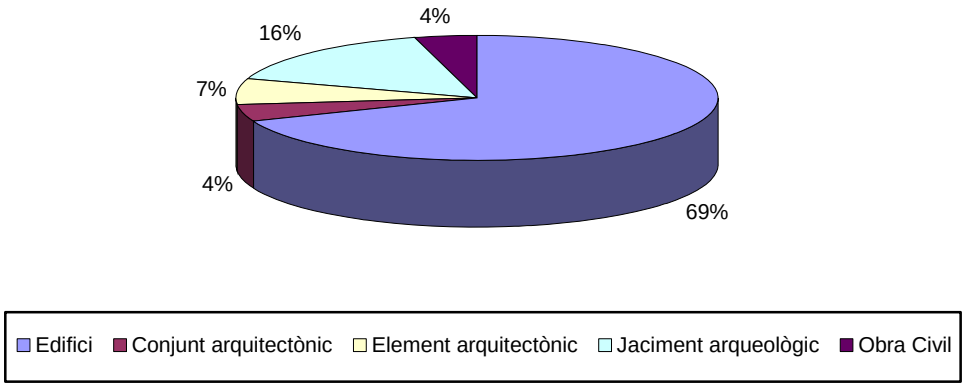

Gràfic 2. Percentatge de Patrimoni Immoble per tipologies.

A l'hora de presentar i analitzar els resultats de la recerca, dins l'àmbit de patrimoni immoble hem establert cinc tipologies:

- Edifici: tipologia entesa com a construcció unitària, tant formal com volumètricament.
- Conjunt arquitectònic: format per l'agrupació física de diferents edificis i elements arquitectònics, que es poden entendre solidàriament pels seus valors formals i volumètrics.
- Element arquitectònic: part d'un conjunt o d'un edifici que per sí mateix té prou valors com per destacar-lo.
- Jaciments: restes o vestigis del passat de qualsevol tipus i cronologia. Inclou estructures en estat de ruïna.
- Obra civil: obres d'enginyeria de caràcter públic o comunal.

Edificis

Dins d'aquesta tipologia, s'han inventariat un total de dos cents trenta-un elements. Entre el patrimoni arquitectònic conservat hem de remarcar la presència de diverses construccions defensives. La més destacada és el Castell de Ribes o de Bell-lloc, documentat des de l'any 990 en motiu de la carta de franqueses als habitants del castell. Entre el període baix medieval i principi de l'època moderna es van bastir nombroses torres de guaita associades a masos, com a resposta als freqüents assalts de pirates i bandolers a què es veien sotmeses. En l'actualitat, a Sant Pere de Ribes se'n conserva un nombre important, totes elles de planta quadrangular: Torre de Can Bruguera, Torre de la Serra, Torre de Vilanoveta, Torre del Carç, i la Torre del Clot dels Frares. També documentada del període medieval trobem la Torre del Veguer, que va ser reformada en la seva totalitat a finals del segle XIX segons una estètica historicista.

A Sant Pere de Ribes també hi ha una àmplia representació d'arquitectura popular, ja sigui de masies com de construccions rurals com són les barraques de vinya i els forns de calç. D'una banda, hi ha una representació molt important de masies de diverses tipologies. Destaca la quantitat de masos d'origen medieval que s'han conservat, entre els quals hi ha Can Parès, Can Ramon, Can Ramonet, la Serra, Ca l'Artigues de Palou, Can Carbonell de les Parellades i Can Quadres de la Timba. En totes elles s'hi conserven elements constructius que permeten situar la seva construcció entorn el segle XIV. També hi ha masies com la de Montgròs, Xoriguera i Solers, que malgrat trobar-se documentades des del període baix medieval, durant els segles XIX i principi del XX van ser reformades com a palaus o torres senyorials.

Torre modernista de Xoriguera

En època moderna es van bastir la majoria de masies que coneixem, ja sigui sobre cases més antigues o bé de nova construcció. Entre d'altres, trobem les masies de Ca l'Almirall de la Font,

Ca l'Escolà, Can Baró de la Cabreta, Can Climent, Can Fontanals, Can Vidal de la Serra, Can Giralt de Palou, Can Marcer de la Penya, Can Mestre dels Clapers, Can Mironet del Bosc, Can Montaner de Palou, Can Roig de les Torres, Can Pere de la Plana, Mas de la Carretera i Mas de les Catalunyes. A finals del segle XIX i principi del XX es van reconstruir algunes masies segons els moviments arquitectònics del moment, com els masos eclèctics de Can Coll i Can Martí del Mas Roig o les cases modernistes de Can Puig (originalment tenia les façanes esgrafiades), Can Jove o Can Miret de les Torres, les dues darreres obra de Josep Font i Gumà. També se'n van bastir de noves com Can Feina, Can Zidro, Can Parici i Can Cotxa del Terme.

Entre les construccions rurals, hi ha una quantitat molt important de barraques de vinya, que són petites construccions de pedra seca, generalment de planta circular, que van edificar-se entre els segles XVIII i XX en motiu de l'expansió que va viure el cultiu de la vinya. Del mateix període són els diversos forns de calç localitzats en els boscos ribetans, que esdevenen testimonis de l'activitat preindustrial relacionada amb la producció de calç.

Barraca del Fondo de Ca l'Almirall

Igualment hem de destacar els edificis religiosos que es distribueixen pel terme municipal. En primer lloc, trobem l'Església Vella, una construcció barroca bastida al segle XVII sobre l'antiga capella castral. Aquest temple va deixar d'exercir les seves funcions com a parròquia quan l'"americano" Francesc Marcer va promoure la construcció de l'Església Nova al nucli de Ribes, d'estil historicista. Un dels edificis més emblemàtics de la població és l'ermita barroca de Sant Pau, construïda entre els segles XVII-XIX, al camí de la qual hi ha una petita capelleta coneguda com a Sant Pau Xic. En diverses masies ribetanes també s'hi van bastir petites capelles d'ús privat, algunes de les quals han arribat als nostres dies. Hem de destacar les capelles de Can Giralt de Palou, del Carç, de Can Pere de la Plana i la Torre del Veguer.

La tipologia constructiva dels nuclis antics de Puigmoltó, Ribes, Vilanoveta, el Palou Baix i les Parellades és de cases entre mitgeres de dos nivells d'alçat i portals d'arc de mig punt, que van ser bastides entorn el segle XVIII. Al nucli de Ribes, al costat d'aquestes cases s'hi van

construir les cases senyorials dels “americanos” que havien fet fortuna a les amèriques. Aquestes cases s’inspiren en l’estètica colonial dels països d’ultramar, en què els portals són d’arc escarser de pedra, sovint amb la clau datada, i la façana posterior caracteritzada amb galeries amb pòrtics d’arc de mig punt, en alguns casos adornades amb pintures murals al fresc. Coincidint amb aquest període, es van bastir diverses cases modernistes al nucli de Ribes, la majoria d’elles obra de l’arquitecte vilanoví Josep Font i Gumà, com són Can la Brígida, Can Quima i la Casa Simon. A banda dels edificis modernistes projectats per Font i Gumà, també destaca la Casa de la Vila, Can Pau Artigas i Can Punxes.

Casa modernista de Can Quima

Durant la segona meitat del segle XX es va construir un edifici emblemàtic de Ribes a la urbanització de Vallpineda, el conegut com el Castell de Kafka, obra de l’arquitecte Ricard Bofill. També és una mostra de les darreres tendències arquitectòniques l’edifici de la Vinya d’en Petaca, construït l’any 2004 i que va obtenir el primer premi d'edificis de promoció pública de la primera triennal d'Arquitectura del Baix Llobregat, Garraf i Alt Penedès, organitzat per la seu del Baix Llobregat de la demarcació de Barcelona del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya.

Conjunts arquitectònics

Corresponents a aquesta tipologia, s’han inventariat quinze elements, dels quals hem de diferenciar les construccions que es composen de diversos edificis i els nuclis o carrers antics. Entre el primer grup, trobem la masia del Carç, la Coma i l’edifici modernista del Redós de Sant Josep i Sant Pere. Entre el segon grup, s’han fitxat els carrers del Calvari, del Pi, dels Pous, Major i la Plaça de la Vila del nucli de Ribes. D’altra banda, s’han inclòs els set nuclis de població antics, alguns d’origen medieval, que són Les Parellades, les Torres, Puigmoltó, Ribes i el Palou Baix, Sota-Ribes, Vilanoveta i el Palou Alt.

Carrer del Pi

Elements arquitectònics

Entre els elements arquitectònics, s'han inclòs a l'inventari vint-i-tres béns. Corresponen a parts d'un edifici o bé a construccions de menor entitat que els edificis. D'una banda, hem de destacar l'existència de tres escuts heràldics, un d'ells situat al Clot dels Frares i dos més a la Torre del Veguer (s'han inclòs en una sola fitxa). Com a part d'un edifici també hem inclòs el Portal de les Ànimes de l'Església Vella i el rellotge de sol de Can Miret de les Torres, masia modernista projectada per Josep Font i Gumà. D'altra banda, també són importants els elements associats a l'aigua, tals com les fonts Codina, de l'Almirall, dels Tarongers, d'en Pixabrosses i d'en Zidro; o bé la cisterna de les Parellades o el Pou de Can Miret de les Torres, del mateix arquitecte que hem esmentat anteriorment. Entre les construccions de menor entitat també s'han inventariat diverses creus, ja sigui de Santa Missió com la del Camí de Sant Pau i de Palou, o bé la creu de terme de Ribes. No són menys importants les fites de propietat i de terme situades en diversos indrets del municipi, com la fita de Solers i del Mas Alba, o les fites de terme de Ribes i Olivella i la fita de Vilanova i la Geltrú.

La Font Codina

Jaciments arqueològics

Dins d'aquesta tipologia, s'han documentat un total de cinquanta tres jaciments arqueològics i paleontològics. D'aquests destaquen els jaciments del Bosquet i del Garrofer de la Cisterna, que s'han identificat com a llocs de producció vitícola explotats des de l'època romana. Entre els jaciments d'època prehistòrica trobem la balma del Coster Mitger, la Bòbila Roca, la Cova Negra, la Cova de Roca Rubí i els Forats de Sant Bori. Altres jaciments com el de Can Coll, el de Can Baró o el de Can Masalleres indiquen la presència d'assentaments rurals d'època antiga. A través de notícies antigues o bé de troballes fortuïtes també s'han localitzat possibles necròpolis com les tombes de Solers, el Vilar o Allò en Ros. Tot i així, la major part de jaciments es corresponen a troballes de material en superfície, entre els que hi ha Can Giralt, Can Mironet, la Casa Roja, els Cocons, La Creueta, La Creu, La Masieta, La Pedra Encantada, els Pins de Can Jove, la Serra, Solers, El Xoriguer, Allò en Rossell, etc. A banda dels jaciments inclosos a la carta arqueològica, s'han fitxat el Casalot i la Torre de Can Baró, que es corresponen amb construccions defensives d'origen medieval de les quals se'n conserven restes. Per últim, hem de remarcar la presència de diversos jaciments paleontològics, com el de Ca l'Almirall, de Can Giralt, Can Marcer de la Penya, Can Pere de la Plana, la Collada de la Cota 160, de la Font de l'Isidro i de la Torreta.

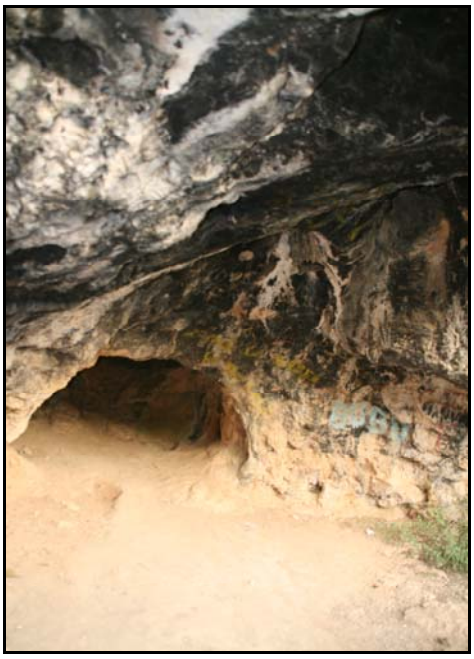

La Cova Negra

Obra civil

Dins d'aquesta tipologia s'han fitxat catorze elements corresponents a obres d'enginyeria. En primer lloc hem de destacar l'Autòdrom de Terramar, un circuit automobilístic construït l'any 1923, on s'hi van celebrar diversos campionats d'àmbit nacional. Pel que fa a antics vials, s'ha inventariat el Camí antic de Ribes a Olivella, el Camí de Sant Pau, la Carrerada de Jafre i la Carrerada de Carro, que en el passat eren molt freqüentats pels ribetans. També hem d'afegir dos trams de camins empedrats que tenen un origen força antic, com el de Can Fontanals i el de la Carretera. A Sant Pere de Ribes s'han localitzat diversos ponts destacats, construïts entre finals del segle XIX i principi del XX: el de la Palanca, de Can Coll, de Can Panxampla, de les Parellades i de Solers.

Tram de camí empedrat de la Carretera

5.3. Patrimoni moble

Dins l'àmbit de patrimoni moble hem establert tres tipologies:

- Element urbà: monuments, escultures o elements commemoratius situats a la via pública.
- Objectes: elements singulars.
- Col·leccions: sèries coherents d'objectes, integrats com a fons d'un museu o bé de caràcter privat.

En aquest àmbit hem pogut classificar trenta- vuit elements del patrimoni de Sant Pere de Ribes que s'adapten a les tres tipologies de patrimoni moble: elements urbans, objectes o col·leccions.

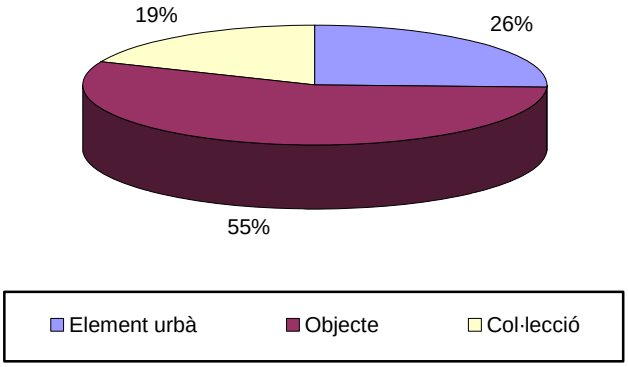

Gràfic 3. Percentatge de Patrimoni Moble per tipologies.

Elements urbans

Els nou elements urbans inventariats són escultures situades en la via pública, ja sigui en rotondes com en places. Trobem les escultures "Rambla del Garraf", la de la rotonda de Roquetes, de l'Avinguda Catalunya i del Rellotge de sol, totes elles datades entre finals del segle XX i principi del XXI. D'altra banda, dins d'aquesta tipologia s'han inclòs les fonts urbanes, entre les que destaca la font modernista de la plaça de la Font, feta l'any 1906 per l'arquitecte Josep Font i Gumà. També hi ha les fonts de les Parellades, de Puigmoltó i del carrer del Pi. Per últim, s'ha fitxat el Pirulí de Roquetes per tractar-se d'un element identificatiu del nucli de Les Roquetes.

Font modernista de la plaça de la Font

Objectes

Hem localitzat un total de vint-i-un elements d'aquesta tipologia, entre els que hi ha el bestiari típic, escultures, antigues premses i un bon nombre d'elements provinents dels diversos edificis religiosos del municipi. D'una banda, trobem els gegants de Ribes, de Roquetes i dels Nisos, el Drac de Tres Caps, els Cabeçuts de Ribes i el Duc de Roquetes; que participen en les festes majors de la localitat. D'altra banda, destaca l'escultura de Can Mironet del Bosc, que probablement és obra d'Apel·les Fenosa, a més del Pagès i la Pagesa de Solers i en Met de Ribes. També s'han inclòs els elements per a la producció d'oli i vi, com són el cup i les premses de Can Roig de les Torres -on destaca una premsa de lliura datada de l'any 1818- i les premses de Can Puig. Finalment, dins d'aquesta tipologia hem de remarcar l'existència de nombrosos retaules barrocs -com el de Sant Josep, de Sant Magí, de Sant Pau, de Santa Maria, el major de l'església vella de Sant Pere-, la pica baptismal d'immersió de l'Església Vella, l'exvot de Sant Pau, així com les imatges de talla barroques que originalment estaven a l'església vella de Sant Pere.

Pica baptismal d'immersió de l'Església Vella

Col·leccions

Entre les vuit col·leccions inventariades, hi ha les dues col·leccions arqueològiques de la Biblioteca-Museu Víctor Balaguer i del Museu Vinseum, les col·leccions d'art dels artistes locals Xus Duran i d'Albert, el fons de ceràmica municipal i el fons de pintura municipal, situats eminentment a la masia de Can Puig, a més de dues col·leccions privades d'objectes etnològics i d'eines agrícoles.

Col·lecció d'eines agrícoles

5.4. Patrimoni documental

En l'àmbit de patrimoni documental hem establert tres tipologies:

- Fons d'imatges: imatges que formen part d'un fons o una col·lecció.
- Fons documentals: documents antics que formen part d'un arxiu o col·lecció.
- Fons bibliogràfics: edicions antigues que formen part d'una biblioteca o col·lecció.

En aquest àmbit hem localitzat vint-i-sis elements del patrimoni de Sant Pere de Ribes que s'adapten a les tres tipologies de patrimoni documental: fons d'imatges, fons documental o fons bibliogràfic.

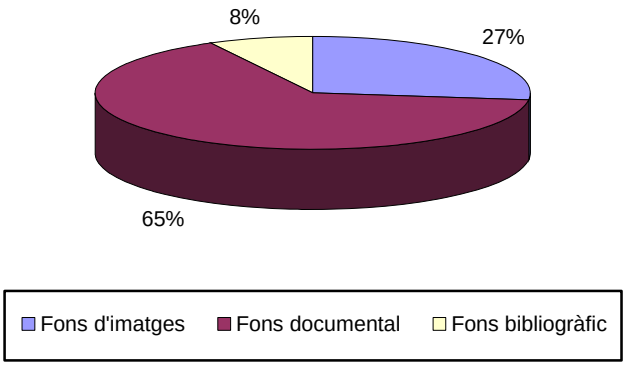

Gràfic 4. Percentatge de Patrimoni Documental per tipologies

Fons d'imatges

Els fons d'imatges inventariats a Ribes són tots de tipus fotogràfic, amb un total de set fons diversos. Hem de remarcar la importància del fons fotogràfic de Ribes, consistent en diverses imatges de Ribes de finals del segle XIX i principi del XX, a més dels clixés de vidre corresponents, recollits per l'antic farmacèutic del poble. Així mateix, hem de destacar el fons de la Serra que, tot i que menys nombrós que l'anterior, conté fotografies del mateix període, eminentment relacionades amb la família. És també molt important el fons de Jaume Gómez, datat entre anys 1942 i 1995, on s'hi retraten tot tipus d'esdeveniments i persones de Ribes. Pel que fa als fons fotogràfics de caràcter públic, hi ha el fons fotogràfic municipal, el fons del concurs Objectiu Sabre i el fons del Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona.

Fotografies del fons fotogràfic municipal

Fons documental

S'han inventariat un total de disset fons documentals, dels quals el fons de la Serra i el de Can Roig de les Torres es troben associats a la història dels masos del municipi. També hem de destacar el fons documental del farmacèutic, consistent en vint dietaris escrits entre els anys 1882 i 1902 per l'antic farmacèutic, Josep Bertran. Pel que fa al patrimoni documental públic, s'ha fitxat el fons de l'arxiu municipal, on s'hi conserva un pergamí datat del 1620 que ha estat restaurat recentment. Hem d'apuntar que no s'ha fitxat l'arxiu parroquial perquè va ser cremat durant la Guerra Civil. La resta d'elements d'aquesta tipologia són els nombrosos goigs dels sants venerats a les esglésies i capelles ribetanes: de la Mare de Déu de la Caritat, de la Santíssima Verge de les Mercès, de la Santa Creu, de Maria Auxiliadora, de Nostra Dona del Roser, de Sant Isidre, de Sant Jaume Apòstol, de Sant Joan Baptista, de Sant Magí, de Sant Pau, de Sant Pere, de Santa Eulàlia i de Santa Maria de Montserrat.

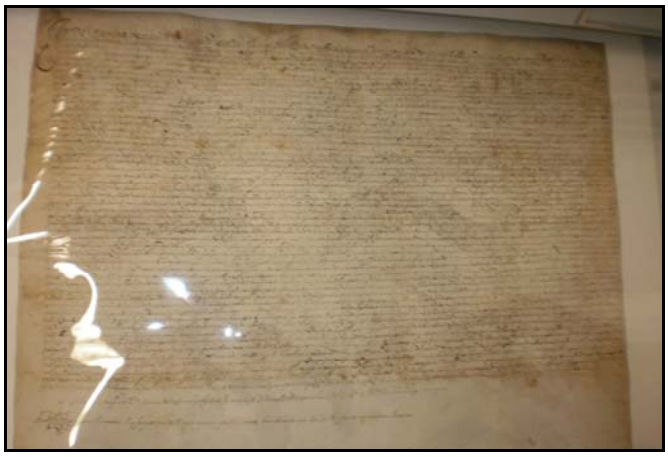

Pergamí de l'any 1620 conservat a l'Arxiu municipal

Fons bibliogràfic

Entre els fons bibliogràfics, s'han localitzat el de la Serra, amb diversos volums i revistes datats entre el segle XIX i XX. L'altre fons destacat és el de la biblioteca de Can Carbonell de les Parellades, on hi ha diversos projectes i volums recollits per Hermenegildo Gorría, l'enginyer que va projectar el pantà de Foix, entre d'altres obres.

Fons bibliogràfic de Can Carbonell de les Parellades

5.5. Patrimoni immaterial

En l'àmbit de patrimoni immaterial hem establert cinc tipologies:

- Manifestació festiva: festes populars locals més arrelades al territori.
- Tècniques artesanals: manifestacions singulars de la localitat relacionades amb activitats tradicionals, oficis, gastronomia...
- Tradició oral: referències de transmissió oral relacionades amb els llocs o elements locals.
- Música i dansa: manifestacions musicals tradicionals.
- Costumari: maneres de fer i costums pròpies de la localitat.

El patrimoni immaterial inventariat es pot quantificar en trenta-un elements patrimonials classificats en manifestacions festives, tècniques artesanals, tradició oral i música i dansa.

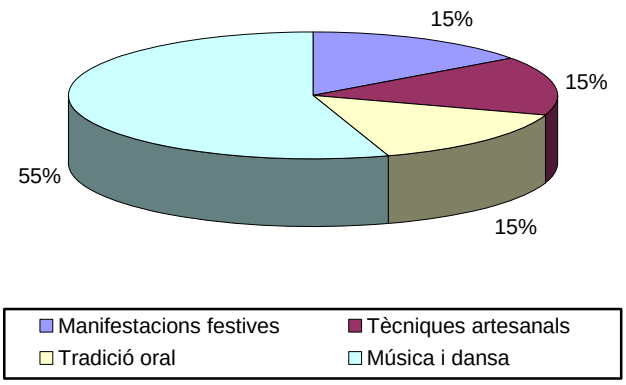

Gràfic 5. Percentatge de Patrimoni Immaterial per tipologies.

Manifestacions festives

Entre els sis béns relacionats amb el cicle festiu, destaquen les Festes Majors de Sant Pere, de Sant Pau, de Ribes; i les de Sant Joan i Santa Eulàlia de Les Roquetes. També hem inclòs per la seva importància l'Aplec de Sant Pau, que ha quedat integrat dins la Festa Major de Sant Pau. Des de fa pocs anys s'han consolidat a la població la celebració del Pessebre vivent, pel que s'ha considerat oportú incloure'l dins l'inventari.

Festa Major de Sant Pere

Tècniques artesanals

S'han inventariat un total de sis tècniques artesanals corresponents al patrimoni gastronòmic que, malgrat van ser elaborades des de fa pocs anys, estan força estesos en el municipi. Són les barretines i el Premsot que es preparen a La Premsa, les carxofes de Ribes, les Pedres del Garraf i els Sabres de Sant Pau. Cal afegir el Xató de Ribes, la recepta del qual ofereix diverses particularitats en relació a les altres localitats on es prepara.

Tradició oral

A l'inventari hi trobem sis referències orals d'origen no literari. Excepte la dita del vi de Ribes i de la Flor de Ribes, totes elles són llegendes relacionades amb indrets ribetans: de la bruixa de la Mata, de les campanes sota el mar, del Castell de Ribes, de Miralpeix, de la Font d'en Zidro, de Sant Pau Xic. S'ha pogut constatar que especialment les dues darreres són molt esteses entre els ribetans.

Música i dansa

Dins de la tipologia de música i dansa s'han inclòs divuit danses o parts de danses típiques de Ribes i de les Roquetes, com el ball de bastons, de cabeçuts, de cercolets, de cintes, de diables, de gitanes, de panderetes, de pastorets, de Sant Pau i de la Boja i el Plegafems de Ribes (que són peces del ball de bastons). A més, també s'ha fitxat l'habanera Roquetes la Perla del Garraf i les dues sardanes "Ribes volgut" i "el Portal de les Ànimes".

Ball de bastons de Ribes

5.6. Patrimoni Natural

En l'àmbit de patrimoni natural hem establert dues tipologies:

- Zona d'interès: zones amb un valor ecològic, paisatgístic, zoològic, botànic...
- Espècimen botànic: elements botànics singulars

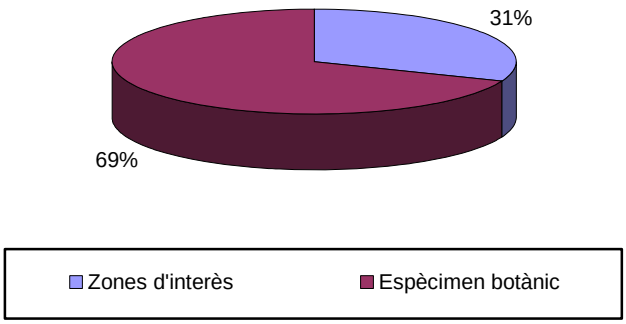

Gràfic 6. Percentatge de Patrimoni Natural per tipologies.

Zona d'interès

Dins d'aquesta tipologia, s'han inventariat un total de nou zones, entre els que hi ha les rieres de Ribes, Begues i Jafre i el torrent de l'Espluga. També s'ha inclòs el passeig de Solers, construït a principi del segle XX com a accés al casal noucentista de Solers. Pel seu valor natural i paisatgístic s'ha fitxat el Fondo del Corral d'en Massó i el Parc del Garraf en terme de Ribes. Finalment, s'han fitxat els jardins de Can Mironet del Bosc i el bosc i jardí de Solers, pel seu interès botànic.

Fondo del Corral d'en Massó

Pel que fa als Espècimens botànics, s'han inclòs com a arbres centenaris l'alzina de Can Martí, els garrofers de Can Bruguera, Can Puig, Comantorre, la Serra, Puigmoltó, del camí de Solers a Can Martí i del Corral d'en Pujol; els llentiscles o mates de la Mata, de Can Coll i de Can Ramon; les oliveres de Sant Pau i del torrent de Mas Alba; i els pins de Can Bruguera, Can Coll, Can Pau Artigas, de la Palanca, de Puigmoltó, del carrer del Pi i dels Camils.

Olivera del torrent de Mas Alba

5.7. Estat actual dels elements inventariats

Titularitat

La titularitat dels béns fitxats són majoritàriament de caràcter privat. En tot cas, aquí caldria discernir entre propietaris individuals, cas dels propietaris del seu propi habitatge, i els propietaris institucionals, com ara el bisbat. Els elements de titularitat pública són eminentment edificis, elements urbans, fons documentals i d'imatges, zones d'interès i tot el patrimoni immaterial.

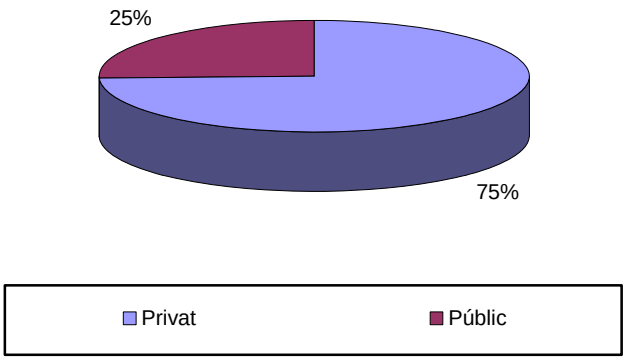

Gràfic7. Percentatges de la titularitat dels béns.

Protecció legal

Al municipi de Sant Pere de Ribes hi consten dotze elements que gaudeixen de la màxima figura de protecció del patrimoni cultural català. Tots ells estan declarats com a Bé Cultural d'Interès Nacional, mitjançant el Decret 22-04-1949, publicat al BOE 05/05/1949, integrat dins la Llei 9/1993 del patrimoni cultural català. Es tracta dels següents elements:

- Castell de Ribes o de Bell-lloc
- Torre del Veguer
- Torre de la Serra
- Torre de Can Bruguera
- Torre del Clot dels Frares
- Torre del Carç*
- Torre de Vilanoveta*
- El Casalot*
- Torre de Can Baró*

(*) No disposen de número de registre

També gaudeixen d'aquesta protecció de BCIN els escuts heràldics i creus de terme, mitjançant la declaració per la disposició addicional primera de la Llei 9/1993 del patrimoni cultural català en relació amb la disposició addicional segona de la Llei 16/1985 del patrimoni històric espanyol, que fa referència al Decret 571/1963 del 14 de març (BOE 30/03/1963). A Sant Pere de Ribes hi ha els següents:

- Escuts heràldics de la Torre del Veguer*
- Escut heràldic del Clot dels Frares*
- Creu de Ribes*

(*) No disposen de número de registre

Entre el patrimoni immoble que consta protegit com a Bé Cultural d'Interès Local (BCIL), per estar inclosos al Catàleg del Pla General d'Ordenació Urbana de l'any 1982, d'acord amb el que estableix la disposició addicional 1.1 de la Llei 9/93 del 30 de setembre del Patrimoni Cultural Català, hi ha els següents béns:

- Ca l'Artigues del Palau
- Can Climent
- Can Coll
- Can Jove
- La Serra
- Can Martí del Mas Roig
- Can Miret de les Parellades
- Can Miret de les Torres
- Can Parès
- Can Pau Artigues
- Xoriguera
- Ermita de Sant Pau
- Església Vella
- El Redós de Sant Josep i Sant Pere
- Apartaments El Castell
- Can Puig
- La Casa Roja
- La Granja
- Solers i el seu passeig
- Casa del terme
- Rectoria vella
- Can Duran
- Escola vella del carrer del Pi
- Xalet del Palou
- Can Montaner del Palou
- La Granja del Carme
- Can Peret Coll
- Can Mestre dels Clapers
- Can Cuadras de la Timba
- Els Vinyals
- El Racó
- Els Sumidors
- La Torreta
- Mas d'en Giralt
- Corral d'en Massó
- Can l'Almirall de la Font
- Mas Berenguera
- Can Pere de la Plana
- Can Marcer de la Penya
- Mas de les Catalunyes
- Mas Parès de Dalt
- Can Masalleres
- Montgròs
- Can Ramon
- La Masieta
- Can Ramonet
- Can Zidro
- La Coma (Can Barba)
- Can Tomeu
- Corral de Capdet
- Can Parici
- Can Vidal de la Serra
- Can Feina
- La Fassina
- El Mur
- Can Fontanals
- Mas de les Farigoles
- Can Macià
- Can Bertran
- Ca l'Escolà
- Masia de la Carretera
- Les Casetes
- Corral d'en Pujol
- Can Mironet del Bosc
- Els Cocons
- La Mata
- Clot dels Frares
- Mas d'en Bosc
- Can Baró de la Cabreta
- Can Bruguera
- Mas d'en Serra
- Els Colls-Casa del Mar

Al Catàleg de Protecció del Patrimoni Històricoartístic del Pla General d'Ordenació Urbana de l'any 2001 hi consten, a part dels edificis esmentats anteriorment, una sèrie de béns patrimonials que es troben protegits com a Bé Catalogat. Es troben classificats per tipologies:

Edificis

- Can Puça
- Can Ramon Miret
- Can Cuadras del Palou
- Can Geló
- Can Joanet d'en Zidro
- Can Carbonell de les Parellades
- La Casa Gran
- Can Tabaco Xic
- Sant Pau Xic
- Maset d'en Lleó
- Mas de Mossèn Alba
- Can Quima-Can Carnisser Nou
- Can Torrents
- Can Giralt del Palou
- Can Doctor Cuadras
- Església de Sant Pere
- Rectoria
- Maset d'en Cuadras
- Casa de la Vila
- Plaça Marcer, 5
- Can Punxes
- Clot d'en Sidós
- Mas del Coll d'Entrefort

Barris

- Les Parellades
- Les Torres
- Ribes i el Palou
- El Palou Alt
- Puigmoltó
- Sota-Ribes
- Vilanoveta
- El Carç

Conjunts

- Carrer del Calvari
- Carrer dels Pous
- Plaça de la Vila

Façanes

- Ca la Brígida
- Can Mestre Xic
- Can Pau Roig
- Plaça de la Font, 6
- Can Simón
- C/ Major, 9
- C/ Major, 10
- C/Major, 11
- C/ Major, 13
- C/ Major, 18
- C/ del Pi, 22
- C/ del Pi, 24
- C/ del Pi, 25
- C/ del Pi, 27
- C/ del Pi, 36
- C/ del Pi, 38
- C/ del Pi, 40
- C/ del Pi, 42
- C/ Nou, 3
- Plaça Marcer, 10
- Plaça Marcer, 11
- Plaça Marcer, 12
- Plaça Marcer, 13
- C/ Ajuntament, 6
- Plaça de la Font, 3
- C/ Doctor Puig, 5
- Plaça Marcer, 6

Altres Elements Arquitectònics

- Pont de Can Coll
- Font de la Farmàcia
- Autòdrom de Rocamar
- Bosc i Jardí de Solers
- Creu del Camí de Sant Pau
- Pont de la Palanca

Pel que fa al patrimoni natural, a Sant Pere de Ribes hi ha dos espècimens botànics classificats com a Arbres Monumentals, que estan protegits legalment segons el decret 214/1987:

- Pi de la Palanca
- Mata de la Mata

Hem d'afegir que el Pi del Carrer del Pi va ser declarat Arbre d'Interès Local per l'Ajuntament de Sant Pere de Ribes, al Ple del 19 d'abril de 2005. També la zona inclosa dins el Parc del Garraf està protegida pel Pla Especial Urbanístic de Protecció del Parc (DOGC 18/02/1987).

En resum, del total d'elements inventariats en el mapa del patrimoni cultural de Sant Pere de Ribes, un 56 % no tenen cap tipus de protecció. D'aquí en traiem que un 43% dels béns disposen de protecció legal. El percentatge d'elements amb protecció legal específica és força elevat si tenim en compte altres municipis. Això s'explica pels elements patrimonials que queden protegits a través del Pla general d'Ordenació, així com per l'elevada presència de torres i elements com els escuts heràldics que resten protegits com a BCIN genèricament per uns decrets dels anys 1949 i 1963.

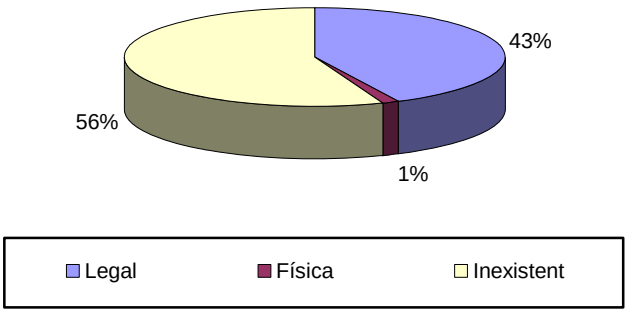

Gràfic 8. Percentatges de la protecció existent dels béns.

Estat de conservació

A nivell general, l'estat de conservació del patrimoni cultural de Sant Pere de Ribes és bo, tot i que gairebé un 23% dels elements es troba en mal estat. Aquesta valoració està influïda pel manteniment que s'ha fet en la major part d'edificis per mantenir-ne la integritat, tot i que hi ha una quantitat important de construccions tradicionals com barraques de vinya i forns de calç que es troben en estat ruïnós. De la mateixa manera, els jaciments arqueològics i paleontològics també presenten un estat de conservació precari, ja que la majoria han quedat malmesos per la construcció d'infraestructures o pels treballs agrícoles practicats sobre les restes.

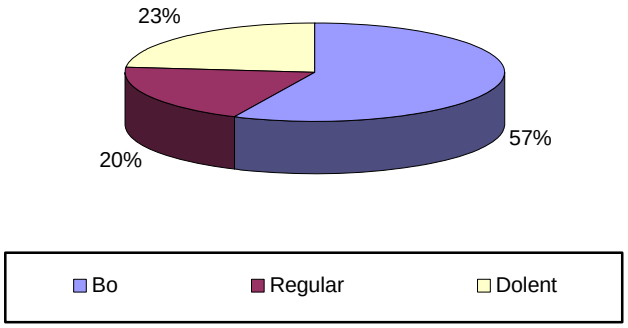

Gràfic 9. Percentatges de l'estat de conservació dels béns.

Tant el patrimoni documental com l'immaterial i natural presenten, en termes generals, un bon estat de conservació. En el primer cas, especialment dels fons documentals gestionats des dels arxius, estan conservats en condicions òptimes. En el cas del patrimoni immaterial, especialment de les manifestacions festives, tenen una bona acollida i estan força consolidats entre la població de Sant Pere de Ribes. El patrimoni natural, tot i que sovint amenaçat per l'expansió urbanística, es troba en força bon estat. Tanmateix, cal apuntar la necessitat de gestionar la zona agrícola i forestal del terme, especialment en els casos en què ja no s'exploten, ja que suposen un risc d'incendi i una amenaça d'extinció de diverses espècies de fauna i flora.

Hi ha una sèrie de béns que es troben en un estat millorable, ja sigui per presentar cert deteriorament, trobar-se coberts de vegetació o que s'hi hagin fet pintades vandàliques.

Cronologia

Pel que fa a la cronologia dels elements, podem observar com la major part corresponen als períodes modern i contemporani, en concret des de la segona meitat del segle XVIII fins als nostres dies. Es tracta d'una estadística molt usual, que s'explica tant per la seva proximitat temporal com perquè és en aquest període quan es va produir un creixement més important de la població, associat al creixement demogràfic i econòmic.

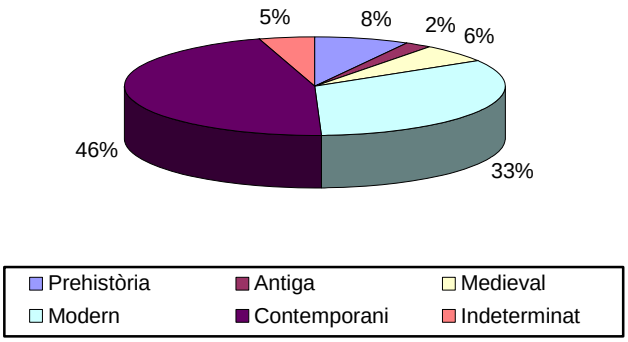

Gràfic 10. Percentatges de la cronologia dels béns.

Com veiem en el gràfic, el període modern es troba força ben representat, ja que coincideix amb el moment de consolidació dels nuclis i la construcció de molts masos, tot i que alguns ja existien amb anterioritat. Cal considerar que en els casos que a les fitxes hem aportat una cronologia compartida (per exemple: moderna i contemporània en les barraques de vinya), en el gràfic estadístic consta la primera època. No obstant això, hi ha nombrosos elements, especialment masies, que la construcció actual és moderna o contemporània, però poden tenir antecedents medievals.

6. BIBLIOGRAFIA

AMADES, J. (2008). *Castells llegendaris de la Catalunya Nova*. Biblioteca de Tradicions Populars, núm. 42. Tarragona: Edicions l'Agulla de Cultura Popular i Associació Cultural Joan Amades.

ARTIGAS, R.; CAMPS, A; PASCUAL, J. (2003). *Barraques de pedra seca de Sitges i del Garraf*. Sitges. Ajuntament de Sitges.

Arxiu de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya.

AYMAMÍ, G.; PALLARÈS-PERSONAT, J. (1999). "El trogloditisme al Penedès: les Coves d'ús industrial i hidrològic", *Miscel·lània penedesenca*. Vol. 24.

AYMAMÍ, G.; PALLARÈS-PERSONAT, J. (2001). "Cavitats modificades per l'acció hmana. Una forma de trogloditisme", *Miscel·lània penedesenca*. Vol. 26.

BASTARDES, A. (1983). *Les Creus al vent*. Barcelona: Editorial Millà.

BOSCH, J.; MIRET, J. (1984). *Memòria de l'excavació d'urgència de la vil·la romana del Bosquet (Sant Pere de Ribes, Garraf): 24 de febrer-31 de març de 1984*. Direcció General del Patrimoni Cultural. Generalitat de Catalunya.

BOSCH, J.; MIRET, J. "L'excavació de la Vil·la Romana del Bosquet" *Miscel·lània penedesenca*. Vol. 13 (1989).

BORREGO, J.C. (2010). *El Penedès llegendari*. Valls: Cossetània Edicions.

CALLAO, E. (2003). *Mig segle de gegants a Ribes. Festa Major de Sant Pere*. Sant Pere de Ribes: Ajuntament de Sant Pere de Ribes.

CALLAO, E. (2007). *El ball de cabeçuts de Ribes. Una tradició perduda: recuperem-la!.* Sant Pere de Ribes: Ajuntament de Sant Pere de Ribes.

CALZADA, S. "Litoestratigrafía y paleontología de unas arenas del Mioceno de Sant Pere de Ribes (Garraf, Barcelona)" *Acta Geológica Hispànica*. Vol. IV, n. 2 (1969).

CAMPS I ARBOIX, J.; CATALÀ, F. (1966). *Les cases pairals catalanes*. Barcelona: Edicions Destino.

CARBONELL, P. (2003). *Ball de Sant Pau*. Sant Pere de Ribes: Arsis Editorial i Labuerda.

CARRERA, M. (2005). *Un any de festes: 150 celebracions festives populars a Catalunya*. Barcelona: Associació Rebombori Digital.

CARRERAS, J., dir. (1981). *Gran Geografia Comarcal de Catalunya. Alt Penedès-Baix Penedès-Garraf-Anoia*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

CASALS, R. (2008). *El ball de gitanes. Pinzellades d'una dansa teatral*. Sant Pere de Ribes: Ajuntament de Sant Pere de Ribes.

CASTRO, A. (2009). *Cien años del Centro Aragonés de Barcelona*. Barcelona: Centro Aragonés de Barcelona.

CATALÀ, P. (1983). *Llegendes de Castells Catalans*. Barcelona: Rafel Dalmau.

CATALÀ, P. (1990). *Comentaris a Castells Catalans*. Barcelona: Rafel Dalmau.

CATALÀ, P. (1990). *Els Castells Catalans*. Barcelona: Rafel Dalmau.

Cens de simbologia franquista de Catalunya. Generalitat de Catalunya. Memorial Democràtic.

COLL, G. (2008). *El ball de Cintes. 10 anys ballant festes majors*. Sant Pere de Ribes: Ajuntament de Sant Pere de Ribes.

COLL, J.M. (1967). *Conmemoración del milenario del castillo de Ribas*. Vilanova i la Geltrú.

COLL, X. (19--). *El Ball de Diables de Ribes*. Sant Pere de Ribes: Comissió de Festes.

COSTA, B.; GABALDÀ, J.; MIRET, J. [et al.] "Dues sepultures possiblement alt-medievals al Vilar (Sant Pere de Ribes)". *Miscel·lània penedesenca*. Vol. 2 (1979).

CREUS, T. (1983). *Set contallas del temps vell*. Vilanova i la Geltrú (ed. facsímil).

CRUAÑES, E. (1980). *Esglésies romàniques del Penedès*. Vilafranca: Museu de Vilafranca.

CUSCÓ, J. (199?). *La Boja de Ribes*. Sant Pere de Ribes: GER Entitat Cultural i Esportiva.

DIVERSOS AUTORS (1991). *Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya. El Baix Penedès. El Garraf*. Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

DIVERSOS AUTORS (1997). *El Garraf: l'esperit dels museus del romanticisme*. Vilanova i la Geltrú: Consell Comarcal del Garraf.

DIVERSOS AUTORS (1999). *Els goigs, entre la devoció i la festa*. Revista d'Etnologia de Catalunya. Núm. 14.

DIVERSOS AUTORS (1999). *Guies Catalunya Romànica Comarcals. L'Alt Penedès, El Baix Penedès, El Garraf, l'Anoia*. Barcelona: Pòrtic.

DIVERSOS AUTORS (2003). *Ball de Bastons a Ribes. Passió, festa i tradició*. Sant Pere de Ribes: Arsis Editorial.

FELIU, A., coord. (2002). *Cent elements del patrimoni industrial a Catalunya*. Barcelona: Lunwerg Editores.

FORTUNY, M. (2009). "Donació d'"El Met de Ribes" a l'Ajuntament de Sant Pere de Ribes", *Quaderns de Patrimoni del Garraf*. Núm. 11. Vilanova i la Geltrú: Consell Comarcal del Garraf.

GABERNET, A. [et al.] (2001). *Arxius històrics del Garraf*. Vilanova i la Geltrú: Consell Comarcal del Garraf.

GARCIA, J.M.; LEZANA, S.; MIRET, M. [et al.] (1990). *Memòria de les excavacions 1989-1990 al jaciment romà i medieval del Garrofer de la Cisterna (Sant Pere de Ribes, El Garraf)*. Direcció General del Patrimoni Cultural. Generalitat de Catalunya.

GARCIA, J.M.; LEZANA, S.; MIRET, M. [et al.] “El garrofer de la cisterna: un assentament romà i medieval a Sant Pere de Ribes (El Garraf)”. *Miscel·lània penedesenca*. Vol. 14 (1990).

GARCIA, J.; MIRET, M.; MORAGAS, N. (1990). *El Garrofer de la cisterna. Programa de Festa Major*. Sant Pere de Ribes: Ajuntament de Sant Pere de Ribes.

GAVÍN, J.M. (1981). *Inventari d’Esglésies. Alt Penedès-Baix Penedès-Garraf*. Vol. 10. Barcelona: Artestudi edicions.

GONZÁLEZ-ALCALDE, J. *Cuevas-Santuario ibéricas en Cataluña*. Quad. Preh. Arq. Cast., 25 (2006).

GÜELL, M. (2010). “Remodelació a fons dels gegants vells de Sant Pere de Ribes”. *Quaderns de Patrimoni del Garraf*. Núm. 12. Vilanova i la Geltrú: Consell Comarcal del Garraf.

IGLÉSIES, J. (1979). *El fogatge de 1553. Estudi i transcripció*. Barcelona. Rafel Dalmau.

Inventari del Patrimoni Cultural Immoble de Catalunya. Patrimoni Arqueològic i paleontològic. Sant Pere de Ribes (Garraf). Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació. Generalitat de Catalunya.

Inventari del Patrimoni Cultural Immoble de Catalunya. Patrimoni Arquitectònic. Sant Pere de Ribes (Garraf). Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació. Generalitat de Catalunya.

LACUESTA, R.; GONZÁLEZ, X. (2006). *Modernisme a l’entorn de Barcelona. Arquitectura i paisatge*. Barcelona: Diputació de Barcelona.

LACUESTA, R.; GONZÁLEZ, X. (2008). *Ponts de la província de Barcelona. Comunicacions i paisatge*. Barcelona: Diputació de Barcelona.

LLORACH, S. (1984). *El Penedès durant el període romànic*. Edita l’autor. Sant Sadurní d’Anoia.

MASSOT, J. (1994). *Inventari de l'arxiu de l'Obra del Cançoner Popular*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

MESTRES, R. (2009) “Els fons d’imatges de l’Arxiu Comarcal del Garraf”, *Quaderns de Patrimoni del Garraf.* Núm. 10. Vilanova i la Geltrú: Consell Comarcal del Garraf.

MIRABENT, A. (1999). *L’Autòdrom*. Sant Pere de Ribes: Ajuntament de Sant Pere de Ribes i Comissió de Festes de Ribes.

MIRALLES, E. (1986). *Bestiari del Garraf.* Vilanova i la Geltrú: Ajuntament de Vilanova i la Geltrú.

MIRET, J. (2010). Dietario (Ribes 1882-1902)(inèdit).

MIRET, J.; BOQUER, S. (2004). “Bòbila Roca (Sant Pere de Ribes, Garraf)”, *Actes de les Jornades d’Arqueologia i Paleontologia: La Garriga, 29 i 30 de novembre, 1 de desembre de 2001*. La Garriga: Generalitat de Catalunya.

MIRET, J.; MORMENEO, L.; BOQUER, S. “Bòbila Roca (Sant Pere de Ribes). Cinquanta anys d’investigacions arqueològiques”. *Del Penedès*. Núm. 3 (2002).

MIRET, J.; MAYORAL, F. (1983). *Memòria dels treballs duts a terme a la Vinya d'en Galona-Sector dels Costerets*. Direcció General del Patrimoni Cultural. Generalitat de Catalunya.

MIRET, M.; RIU-BARRERA, E. "Les barraques de vinya de pedra seca de Sant Pere de Ribes". *Miscel·lània penedesenca*. Vol, 23 (1998).

MIRET, M. "El jaciment del Montgròs (Sant Pere de Ribes, Garraf): Lloc de guaita o santuari d'època ibèrica?" *Miscel·lània penedesenca*. Vol. 24 (1999).

MIRET, M. "El jaciment de Solers (Sant Pere de Ribes) i algunes notes sobre el poblament ibèric i romà a la comarca del Garraf (Barcelona)". *Pyrenae*. Vol. 15-16 (1979).

MIRET, M.; MIRET, X. (1981). *Memòria de les excavacions d'urgència realitzades a l'Ermita de Sant Pau*. Direcció General del Patrimoni Cultural. Generalitat de Catalunya.

MIRET, X. (1987). "Bibliografia històrica de les poblacions del Garraf", *1er Seminari d'Estudis d'Història Local i Comarcal. Estat de la Qüestió al Penedès i Garraf*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

MIRET, X. (2009). "El llegat dels Americanos a Sant Pere de Ribes", *Quaderns de Patrimoni del Garraf*. Núm. 10. Vilanova i la Geltrú: Consell Comarcal del Garraf.

MIRET, X.; COSCOLLAR, B.; FERRER, A. (1998). "Goigs de Ribes, les Roquetes i Puigmoltó", *Les Creus*. Sant Pere de Ribes: Centre Social Ribetà.

MIRET, X.; PALACIOS, J.L. (1985). *Habitatges del nostre terme al llarg del temps*. Sant Pere de Ribes: Ajuntament de Sant Pere de Ribes.

MOYA, B. (2005). *Llegendes del Penedès i les Valls del Garraf*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

MUÑOZ, M. (1997). *Les Roquetes. Una aproximació a la seva història (Des del seu inici fins ara)*. Sant Pere de Ribes: El Grup.

PALACIOS, J.L., coord. (1998). *El cercle Maristany. El Mur (1919-1950): Dos moments culturals brillants*. Sant Pere de Ribes: Ajuntament de Sant Pere de Ribes.

PALACIOS, J.L., coord. (1999). *Sant Pere de Ribes: Recull d'informació sobre el municipi*. Sant Pere de Ribes: Ajuntament de Sant Pere de Ribes.

PLA, R., dir. (2009). *Guia del Garraf. Sitges, Vilanova i la Geltrú, Cubelles, Sant Pere de Ribes, Olivella, Canyelles*. Menorca: Triangle Postals.

PLADEVALL, A. [et. al](1992). *Catalunya Romànica. El Penedès, L'Anoia*. Barcelona: Enciclopedia Catalana.

PUIGCORBÉ, R. (1987). *Toponímia penedesenca. Assaig etimològic*. Vol. II. Vilafranca del Penedès: Institut d'Estudis Penedesencs.

PUIG, P. (1972). *Regalims d'història de Sant Pere de Ribes*. (inèdit)

PUIG I CADAFALCH, J.; DE FALGUERA, A.; GODAY, J. (1983). *L'Arquitectura romànica a Catalunya.* Vol. III. Tom. 2. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

ROIG, P. (2000). *Masies del Garraf 2*. Vilanova i la Geltrú: El Cep i la Nansa i Consell Comarcal del Garraf.

ROVIRA, J.; MIRALLES, F. (1999). *Camins de transhumància al Penedès i al Garraf. Aproximació a les velles carrerades per on els muntanyesos i els seus ramats baixaven dels Pirineus a la marina*. Vilafranca del Penedès: Associació d'Amics dels Camins Ramaders.

SADURNÍ, P. (1982). *Retalls del folklore penedesenc*. Vilafranca del Penedès: Museu de Vilafranca.

SALES, J.; SALAZAR, N. (2010). *Estudi historico-arqueològic del Castell de Ribes (Sant Pere de Ribes, El Garraf)*. Diputació de Barcelona i Ajuntament de Sant Pere de Ribes (inèdit).

SOLER, J., dir. (2005*). Tradicionari: Enciclopèdia de la Cultura Popular de Catalunya*. Vol. 1, La Vida de la gent. Barcelona: Enciclopèdia Catalana i Generalitat de Catalunya.

TUBAU, A. (2001). *Tradició i desenvolupament, artesania i indústria al Penedès contemporani. Arqueologia industrial al Penedès*. Vilafranca del Penedès: Institut d'Estudis Penedesencs.

VICENTE, J. (1998). *Els Retaules Barrocs de Ribes. Segles XVII i XVIII*. Sant Pere de Ribes: Ajuntament de Sant Pere de Ribes.

VIRELLA, A. "L'accés marítim d'Olèrdola en l'alta medievalitat", *Miscel·lània penedesenca*, vol. 9.

VIRELLA, J. "Habitacles troglodítics", *Miscel·lània penedesenca*. Vol. 3 (1980).

VIRELLA, J. (1992). *Visions geogràfiques del Penedès*. Vilafranca del Penedès: Institut d'Estudis Penedesencs.

Pàgines web:

http://www.santperederibes.org

http://www.torredelveguer.com

http://www.poblesdecatalunya.cat

http://www.ricardobofill.cat

http://www.closlaplana.net

http://www.corraldecapdet.com

http://www.ribes.org

http://www.ribesroig.com

http://www.rutadelxato.com

http://www.festes.org

http://www.icc.cat

http://www.lesroquetes.com

http://www.idescat.cat

http://www.coac.net

http://www.wikipedia.org

http://www.gnomonica.cat

http://www.gencat.cat

http://www.diba.cat

http://www.fundaciofenosa.org

http://www.laltaveu.com

Diputació Barcelona | Àrea de Cultura

Comte d'Urgell, 187
Edifici del Rellotge
08036 Barcelona
Tel. 934 022 566
Fax 934 022 825
o.patrimonic@diba.cat
www.diba.cat/opc